

Carrer Rosselló, 214, esc. A, 1r 1a
08008 Barcelona

En aquesta resolució s'han ocultat les mencions a l'entitat afectada per tal de donar compliment a l'art. 17.2 de la Llei 32/2010, atès que en cas de revelar el nom de l'entitat afectada, es podrien identificar també les persones físiques afectades.

Identificació de l'expedient

Resolució del procediment sancionador núm. PS 68/2020, referent a l'Institut (...)dependent del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

Antecedents

1. En data 18/11/2019, l'Autoritat va tenir coneixement a través de diferents mitjans de comunicació que la Universitat de Lleida (en endavant, UdL) estava realitzant un projecte d'investigació denominat "*Aculturació i aculturació lingüística dels descendents de migrants. Reptes i potencialitats per a l'aprenentatge lingüístic i la inclusió lingüística i socioeducativa*" (en endavant, el projecte). Segons els mitjans de comunicació, en el marc d'aquest projecte s'efectuava una enquesta als alumnes d'educació secundària obligatòria (ESO), entre els quals hi havia els alumnes de l'Institut (...)de Tarragona. En aquesta enquesta es preguntaria als alumnes sobre la seva ideologia, entre d'altres qüestions.
2. L'Autoritat va obrir una fase d'informació prèvia (núm. IP 309/2019), d'acord amb el que preveu l'article 7 del Decret 278/1993, de 9 de novembre, sobre el procediment sancionador d'aplicació als àmbits de competència de la Generalitat, i l'article 55.2 de la Llei 39/2015, d'1 d'octubre, del procediment administratiu comú de les administracions públiques (d'ara endavant, LPAC), per determinar si els fets eren susceptibles de motivar la incoació d'un procediment sancionador, la identificació de la persona o persones que en poguessin ser responsables i les circumstàncies rellevants que hi concorrien.
3. En aquesta fase d'informació, en data 26/11/2019, es va requerir a la UdL perquè informés, entre d'altres, sobre a quins cursos d'ESO s'adreçava l'enquesta; els motius pels quals era necessari identificar la persona que contestava l'enquesta, tenint en compte que segons indicaven els mitjans de comunicació les respostes es tornaven anònimes amb posterioritat; com es duia a terme l'anonimització de les dades dels alumnes enquestats; quina seria la base jurídica que legitimaria aquest tractament de dades i per al cas que es recollissin categories especials de dades, que s'especifiqués quina de les circumstàncies previstes a l'article 9.2 del Reglament (UE) 2016/679 del Parlament Europeu i del Consell, de 27 d'abril, relatiu a la protecció de les persones físiques pel que fa al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes (en endavant, RGPD) permetria el seu tractament; així com si els alumnes havien de respondre obligatòriament l'enquesta. Al seu torn, també es requeria la UdL per tal que aportés còpia de 3 enquestes contestades per alumnes de l'Institut (...)de Tarragona.
4. En data 10/12/2019 va tenir entrada a l'Autoritat, per remissió de l'Agència Espanyola de Protecció de Dades, un escrit de la Asociación Hablamos Español pel qual formulava una

denúncia contra la UdL i el Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, amb motiu d'un presumpte incompliment de la normativa sobre protecció de dades personals. En concret, l'entitat denunciava exposava que s'havia efectuat als alumnes de 3r i 4t d'ESO de l'Institut (...) de Tarragona una enquesta en què es recollien dades sobre l'origen ètnic o racial, opinions polítiques, conviccions religioses o filosòfiques dels alumnes i les seves famílies, sense el consentiment dels menors afectades o els seus representants legals. Afegia l'entitat denunciava que l'enquesta s'efectuava en els centres educatius a instàncies del Departament d'Educació, qui remetia a diversos centres educatius el qüestionari elaborat per un grup de recerca de la UdL, essent el destinatari de les dades recollides la UdL. L'entitat denunciava aportava documentació diversa.

A aquesta denúncia se li assignà el número IP 331/2019.

5. En data 11/12/2019, la UdL va respondre el requeriment formulat en data 26/11/2019, a través d'escrit en què exposava, entre d'altres, el següent:

- Que l'objectiu del projecte d'investigació era afavorir la incorporació, en condicions d'igualtat, en la societat espanyola en general, i en la catalana en particular, dels descendents de persones immigrades.
- Que la participació en el projecte tant dels alumnes com del professorat era voluntària, i així es feia constar de manera expressa en el "*consentiment informat*" que constava en el primer full del formulari de l'enquesta.
- Que el Departament d'Educació no només va ser informat pel grup de recerca sobre l'abast del projecte, i no només va autoritzar-ne les activitats en els centres educatius, sinó que hi concorren indicis de corresponsabilitat com a col·laborador actiu i imprescindible en tot aquest procés de captació i tractament de dades personals. Segons consta en la memòria del projecte, forma part activa del grup de treball la coordinadora, en els Serveis Territorials a Lleida, del Pla per a la Llengua i Cohesió Social del Departament d'Educació.
- Que el Departament va facilitar al grup les dades dissociades de tots els alumnes dels graus d'ESO de tots els instituts de secundària de Catalunya, classificades segons la seva nacionalitat i els centres en què estaven matriculats, amb l'objectiu que el grup pogués destriar els centres idonis per a l'objectiu de la investigació.
- Que un cop escollits els centres, el grup de recerca va demanar al Departament que adreçés un correu als centres elegits en què sol·licités la seva col·laboració en el projecte a partir d'un text informatiu que el grup de recerca va redactar a petició del Departament.
- Que els membres del grup de recerca van contactar, per telèfon i/o correu electrònic, amb els diferents instituts escollits per verificar la recepció de la informació tramesa pel Departament; i per oferir-los la possibilitat d'ampliar-ne la informació per escrit i, fins i tot, si els centres ho consideraven oportú, per facilitar-los una carta informativa adreçada específicament als pares i mares dels alumnes dels centres. Dels deu centres on es van realitzar les enquestes, només tres van accedir a fer-ne ús de la informació addicional facilitada pel grup.

Carrer Rosselló, 214, esc. A, 1r 1a
08008 Barcelona

- Que van participar en el projecte, entre d'altres centres educatius, l'Institut (...), on es va realitzar l'enquesta als alumnes de 3r i 4t d'ESO en dates 06/11/2019 i 07/11/2019.
- Que l'IP (l'investigador principal) també va comunicar que, arran d'una reunió urgent amb representants del Departament d'Educació, es va decidir suspendre cautelarment la campanya d'enquestes en els centres educatius.

La UdL adjuntava a l'escrit documentació diversa.

6. En data 20/01/2020 van tenir entrada a l'Autoritat, 15 escrits pels quals diversos pares i mares d'alumnes de l'Institut (...)de Tarragona i la Asamblea por una Escuela Bilingüe en Cataluña (entitat que també representava la resta de denunciants), formulaven denúncia contra la UdL i el Departament d'Educació.

Els denunciants exposaven que des de principis de 2019, la UdL havia estat realitzant el projecte controvertit, en el qual va col·laborar el Departament d'Educació. Afegien els denunciants que en el dit projecte ja hi havien participat alumnes de 2n, 3r i 4t d'ESO de 10 centres educatius. Al seu torn, manifestaven que en les enquestes que responien els alumnes es preguntava sobre la identitat, la ideologia i les creences religioses. Així mateix, indicaven que en determinats casos l'enquesta no havia estat voluntària, que no s'informava prèviament als pares i que no s'hauria obtingut degudament el consentiment per tractar categories especials de dades. Els denunciants aportaven documentació diversa.

A aquestes denúncies se'ls assignà els números IP 15 a 29/2020.

7. En data 13/02/2020 i encara en el marc d'aquesta fase d'informació prèvia, es va requerir al Departament d'Educació per tal que informés, entre d'altres, si era corresponsable (juntament amb la UdL) en relació als tractaments vinculats al projecte esmentat; quina era la base jurídica que legitimaria la comunicació de dades personals dels alumnes als investigadors; així com si entre els alumnes que van contestar l'enquesta controvertida a l'Institut (...)de Tarragona, n'hi va haver diversos que van manifestar la seva negativa a contestar-la. Al seu torn, es va requerir al Departament per tal que aportés còpia de la *"relació de centres de secundària, amb la distribució de l'alumnat de 3r i 4t d'ESO per nacionalitat"* que es va facilitar als investigadors i de les llistes que haurien tramès les direccions dels centres educatius; i la informació "addicional" que va oferir el grup investigador a determinats centres educatius.

Aquest requeriment es reiterà en data 12/03/2020.

8. En data 13/03/2020, el Departament d'Educació va donar compliment a aquest requeriment per mitjà d'escrit a través del qual manifestava, entre d'altres, el següent:

Carrer Rosselló, 214, esc. A, 1r 1a
08008 Barcelona

- Que el Departament d'Educació no és corresponsable, en relació als tractaments vinculats a l'estudi que ha portat a terme la UdL, ja que no participa, ni ha participat en la definició dels objectius ni finalitats dels projectes d'investigació.
- Que el Departament d'Educació considera que la UdL és la única responsable de revisar i aprovar els objectius i les finalitats de les propostes de projectes que desenvolupa, i que inclou, els aspectes derivats de l'anàlisi dels procediments i mitjans implicats i els fonaments jurídics que habiliten el seu desenvolupament, inclòs l'anàlisi jurídic, tècnic i organitzatiu que ha de garantir el compliment del conjunt de principis i garanties que siguin d'aplicació en matèria de protecció de dades, entre d'altres.
- Que atès l'estudi sociolingüístic proposat per la UdL, es van facilitar dades personals dels alumnes, d'acord amb la base jurídica prevista a l'article 9.2.j) de l'RGPD, per considerar necessari el tractament de les dades per finalitats estadístiques, en base a la Llei 1/2003, de 19 de febrer, d'Universitats de Catalunya i la Llei 14/2011.

El Departament d'Educació aportava documentació diversa. De la documentació aportada es desprèn que, amb caràcter previ a l'enquesta, l'Institut (...) (...) va proporcionar al grup de recerca les dades personals dels seus alumnes que a continuació es relaciona: nom i cognoms dels alumnes de 3r i 4t d'ESO. Segons indicava l'Institut, la direcció del centre va autoritzar en data 22/10/2019 la remissió dels llistats d'alumnes al grup de recerca de la UdL.

D'altra banda, en relació a l'Institut (...) (...), el Departament d'Educació informava que alguns alumnes es van queixar per la llargada de l'enquesta, un altre pel contingut de les preguntes (la tutora de l'alumne va explicar a l'alumne el contingut de les preguntes i el va convèncer de la utilitat de l'enquesta); alguns alumnes que tenien dubtes en contestar algunes preguntes (l'enquestadora els hi va dir que no podien deixar respostes en blanc) i 3 alumnes que es van mostrar molestos amb el contingut d'alguna pregunta (al respecte la enquestadora els hi va dir que s'havien de contestar i els va convidar a fer-ho).

El Departament d'Educació puntualitzava que alguns tutors no recordaven exactament la xifra d'alumnes que havien manifestat alguna queixa, atès l'enquesta s'havia efectuat feia més de 3 mesos.

9. En aquesta fase d'informació, en data 04/06/2020, es va tornar a requerir al Departament d'Educació per tal que en relació a tots els centres educatius que van proporcionar dades personals dels seus alumnes a l'equip investigador, amb caràcter previ a l'enquesta, acredités com es va fer efectiu el dret d'informació a les persones afectades.

10. En data 20/06/2020, el Departament d'Educació va respondre el requeriment esmentat a través d'escrit en què exposava que l'Institut (...) manifestava que, tenint en compte que la informació que va donar la UdL concordava amb la rebuda de part dels Serveis Territorials del Departament d'Educació, en allò referent a la garantia d'anonimat i confidencialitat de les dades del nostre alumnat, no es va tenir cap dubte sobre la tramesa dels llistats de grups a la UdL, per tal que el grup de recerca pogués realitzar l'enquesta i el posterior

estudi. L'Institut transcrivia el correu electrònic enviat pel grup de recerca de la UdL en data 11/10/2019 en el qual, entre d'altres, se sol·licitaven les llistes dels diferents grups.

11. En data 02/12/2020, la directora de l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades va acordar iniciar un procediment sancionador contra l'institut (...) (en endavant, l'institut) per una presumpta infracció prevista a l'article 83.5.a), en relació a l'article 5.1.c); tots ells de l'RGPD. Aquest acord d'iniciació es va notificar al Departament d'Educació en data 07/12/2020.

12. També en data 02/12/2020, la directora de l'Autoritat va dictar una resolució d'arxiu, d'una banda, en allò referent a la comunicació de dades dels alumnes per part de l'institut (i d'altres instituts) al grup de recerca, amb caràcter previ a la realització de l'enquesta. I això, per considerar que el tractament posterior (la comunicació a la UdL) de les dades dels alumnes per part de l'institut per a fins d'investigació científica, era compatible amb la finalitat per a la qual l'institut va recollir inicialment les dades d'acord amb l'article 5.1.b) de l'RGPD.

D'altra banda, en la mateixa resolució també s'arxivà allò referent a l'obligació de fer efectiu el dret d'informació a les persones afectades envers al tractament posterior de les seves dades amb una altra finalitat, atès que corresponia a la UdL fer efectiu el dret d'informació.

13. En data 21/12/2020, l'institut va formular al·legacions a l'acord d'iniciació.

14. En data 21/01/2021, la persona instructora d'aquest procediment va formular una proposta de resolució, per la qual proposava que la directora de l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades amonestés l'institut com a responsable d'una infracció prevista a l'article 83.5.a) en relació amb l'article 5.1.c); tots ells de l'RGPD.

Aquesta proposta de resolució es va notificar en data 28/01/2021 i es concedia un termini de 10 dies per formular al·legacions.

El termini s'ha superat amb escreix i no s'han presentat al·legacions.

Fets provats

L'Institut (...) va participar en el projecte d'investigació denominat "*Aculturació i aculturació lingüística dels descendents de migrants. Reptes i potencialitats per a l'aprenentatge lingüístic i la inclusió lingüística i socioeducativa*" que duia a terme un grup de recerca de la UdL.

En el marc d'aquest projecte, i abans que el grup de recerca de la UdL realitzés les enquestes als alumnes en les dependències de l'institut, el centre va proporcionar al grup de recerca esmentat les dades de tots els seus alumnes de 3r i 4t d'ESO, referents al nom i cognoms.

Aquesta comunicació de dades va tenir lloc entre el 22/10/2019 (data en què la direcció de l'Institut va autoritzar la remissió dels llistats d'alumnes al grup de recerca de la UdL) i el 06/11/2019 (data en què es van iniciar les enquestes per part del grup de recerca a les dependències de l'Institut en el si de l'esmentat projecte).

Per assolir la finalitat pretesa (recerca científica) no era necessari facilitar les dades dels alumnes amb caràcter previ a la realització de l'enquesta.

Fonaments de dret

1. Són d'aplicació a aquest procediment el que preveuen l'LPAC, i l'article 15 del Decret 278/1993, segons el que preveu la DT 2a de la Llei 32/2010, de l'1 d'octubre, de l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades. De conformitat amb els articles 5 i 8 de la Llei 32/2010, la resolució del procediment sancionador correspon a la directora de l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades.

2. L'entitat imputada no ha formulat al·legacions a la proposta de resolució, però sí que ho va fer a l'acord d'iniciació. Respecte d'això, es considera oportú reiterar a continuació el més rellevant de la resposta motivada de la persona instructora a aquestes al·legacions.

En el seu escrit d'al·legacions davant l'acord d'iniciació, l'institut exposava que el Departament d'Educació els va sol·licitar participar en el projecte d'investigació que duia a terme un grup de recerca de la UdL, indicant que aquest tractaria les dades dels alumnes de forma anònima i amb la única finalitat realitzar l'estudi. Afegia que, amb posterioritat, una persona del grup de recerca de la UdL va posar-se en contacte amb l'institut per demanar les llistes dels diferents grups de 3r i 4t d'ESO, indicant que les dades serien tractades de manera anònima. Al seu torn, l'institut manifestava que la persona del grup de recerca de la UdL assenyalava que necessitava aquesta informació per saber exactament el nombre de qüestionaris que havien de portar el dia en què s'havia de realitzar l'enquesta (hi havia dos tipus de qüestionari en funció de si l'alumnat era autòcton o d'origen immigrant) i per poder fer el seguiment del perfil de l'alumne en una segona fase de la recerca (entrevistes). A l'últim, l'institut adduïa que només es va facilitar el nom i cognoms dels alumnes (tal com ja es recollia en l'apartat de fets imputats de l'acord d'iniciació), que el Departament d'Educació no havia preparat encara el protocol on s'explica quines dades es poden cedir (assenyalava en l'escrit d'al·legacions davant l'acord d'iniciació que els centres educatius ja el tenien al seu abast), i que desconeixien que estaven vulnerant la normativa sobre protecció de dades.

Tal com exposava la persona instructora en la proposta de resolució, és l'institut qui té la consideració de responsable del tractament respecte les dades dels seus alumnes i, per tant, qui ha de garantir que el seu tractament (que inclou la comunicació o cessió de dades) s'ajusta als principis establerts a l'article 5 de l'RGPD.

Carrer Rosselló, 214, esc. A, 1r 1a
08008 Barcelona

Entre aquests principis és especialment rellevant el de minimització de les dades (art. 5.1.c RGPD) que comporta que les dades han de ser adequades, pertinents i limitades al que és necessari en relació amb les finalitats per a les quals es tracten. És a dir, que només es poden tractar aquelles dades personals que siguin necessàries per assolir la finalitat pretesa.

Per la seva banda, el considerant 39 de l'RGPD determina que les dades personals únicament s'han de tractar si la finalitat del tractament no es pot aconseguir raonablement per altres mitjans. Així doncs, si la finalitat perseguida es pot assolir raonablement sense tractar dades personals, s'haurà d'optar per aquesta via.

Així les coses, correspon al responsable del tractament (l'institut) valorar, amb caràcter previ a la comunicació de dades, si la sol·licitud de dades personals s'adequa o no al principi de minimització, tenint en compte els termes en què es formula. I, si s'escau, demanar informació addicional al cessionari (en el present cas, la UdL) a l'efecte de realitzar aquesta valoració.

En aquest punt, cal posar de manifest que la licitud del tractament (principi que no es considera vulnerat) no exigeix del compliment, per part del responsable del tractament, de la resta de principis previstos per l'RGPD, entre els quals, el de minimització de les dades.

Tal com s'ha exposat en els antecedents, la motivació que donava el grup de recerca als instituts per tal que se li comunicuessin determinades dades dels alumnes era la de poder-se organitzar per realitzar l'enquesta (en concret, per saber el nombre de qüestionaris de cada tipus -n'hi havia dos en funció de si l'alumnat era autòcton o d'origen immigrant- que havien de portar el dia en què es realitzava l'enquesta), finalitat que es podria haver assolit informant únicament del nombre d'alumnes que havien de participar en l'estudi i quants d'aquests eren d'origen autòcton o immigrant.

A tot això, s'ha d'afegir que segons el grup de recerca de la UdL, les dades serien tractades de forma anònima, de manera que aquesta circumstància permetia inferir que no era necessari facilitar cap dada personal dels alumnes que potencialment podien participar en l'estudi.

D'altra banda, tampoc era necessari facilitar amb caràcter previ a l'enquesta les dades dels alumnes per a la segona fase del projecte (entrevistes amb determinats alumnes), ja que els alumnes podien manifestar la seva negativa (el dia en què es realitzava l'enquesta) a participar en el projecte esmentat.

En definitiva, tal com manifestava la persona instructora en la proposta de resolució, la comunicació de dades al grup de recerca de la UdL abans de realitzar-se l'enquesta presencial en les dependències de l'institut, no era necessària per assolir la finalitat de recerca pretesa i, per tant, era contrària al principi de minimització de les dades.

3. En relació amb els fets descrits a l'apartat de fets provats, cal acudir a l'article 5.1.c) de l'RGPD, que regula el principi de minimització de les dades determinant que les dades personals seran *"adecuados, pertinentes y limitados a lo necesario en relación con los fines para los que son tratados"*.

Tal com indicava la persona instructora, durant la tramitació d'aquest procediment s'ha acreditat degudament el fet descrit a l'apartat de fets provats, que és constitutiu de la infracció prevista a l'article 83.5.a) de l'RGPD, que tipifica la vulneració dels *"principios básicos del tratamiento, incluidas las condiciones para el consentimiento a tenor de los artículos 5, 6, 7 y 9"*, entre els quals es contempla el principi de minimització.

La conducta que aquí s'aborda s'ha recollit com a infracció molt greu a l'article 72.1.a) de la Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals (en endavant, LOPDGDD), en la forma següent:

"a) El tractament de dades personals que vulneri els principis i les garanties que estableix l'article 5 del Reglament (UE) 2016/679."

4. L'article 77.2 LOPDGDD disposa que, en el cas d'infraccions comeses pels responsables o encarregats enumerats a l'art. 77.1 LOPDGDD, l'autoritat de protecció de dades competent:

"(...) ha de dictar una resolució que les sancioni amb una amonestació. La resolució ha d'establir així mateix les mesures que escaigui adoptar perquè cessi la conducta o es corregeixin els efectes de la infracció que s'hagi comès.

La resolució s'ha de notificar al responsable o encarregat del tractament, a l'òrgan del qual depengui jeràrquicament, si s'escau, i als afectats que tinguin la condició d'interessat, si s'escau."

En termes similars a l'LOPDGDD, l'article 21.2 de la Llei 32/2010, determina el següent:

"2. En el cas d'infraccions comeses amb relació a fitxers de titularitat pública, el director o directora de l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades ha de dictar una resolució que declari la infracció i estableixi les mesures a adoptar per a corregir-ne els efectes. A més, pot proposar, si escau, la iniciació d'actuacions disciplinàries d'acord amb el que estableix la legislació vigent sobre el règim disciplinari del personal al servei de les administracions públiques. Aquesta resolució s'ha de notificar a la persona responsable del fitxer o del tractament, a l'encarregada del tractament, si escau, a l'òrgan del qual depengui i a les persones afectades, si n'hi ha".

Carrer Rosselló, 214, esc. A, 1r 1a
08008 Barcelona

No obstant, tal com exposava la persona instructora en la proposta de resolució, no escau requerir l'adopció de cap mesura correctora per corregir els efectes de la infracció, ja que es tracta d'un fet aïllat i ja consumat.

Per tot això, resolc:

1. Amonestar l'institut (...)com a responsable d'una infracció prevista a l'article 83.5.a) en relació amb l'article 5.1.c), ambdós de l'RGPD.

No cal requerir mesures correctores per corregir els efectes de la infracció, de conformitat amb el que s'ha exposat al fonament de dret 4t.

2. Notificar aquesta resolució a l'institut.

3. Comunicar la resolució al Síndic de Greuges, de conformitat amb el que preveu l'article 77.5 de l'LOPDGDD.

4. Ordenar que es publiqui aquesta resolució al web de l'Autoritat (apdcat.gencat.cat), de conformitat amb l'article 17 de la Llei 32/2010, de l'1 d'octubre.

Contra aquesta resolució, que posa fi a la via administrativa d'acord amb els articles 26.2 de la Llei 32/2010, de l'1 d'octubre, de l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades, i 14.3 del Decret 48/2003, de 20 de febrer, pel qual s'aprova l'Estatut de l'Agència Catalana de Protecció de Dades, l'entitat imputada pot interposar, amb caràcter potestatiu, un recurs de reposició davant la directora de l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades, en el termini d'un mes a comptar des de l'endemà de la seva notificació, d'acord amb el que preveuen l'article 123 i següents de l'LPAC. També pot interposar directament un recurs contenciós administratiu davant els jutjats contenciosos administratius, en el termini de dos mesos a comptar des de l'endemà de la seva notificació, d'acord amb els articles 8, 14 i 46 de la Llei 29/1998, de 13 de juliol, reguladora de la jurisdicció contenciosa administrativa.

Si l'entitat imputada manifesta a l'Autoritat la seva intenció d'interposar un recurs contenciós administratiu contra la resolució ferma en via administrativa, la resolució se suspendrà cautelarment en els termes previstos a l'article 90.3 de l'LPAC.

Igualment, l'entitat imputada pot interposar qualsevol altre recurs que consideri convenient per defensar els seus interessos.

La directora,